

Vergaderjaar 1990–1991

21 155

Wijziging van de regeling van de overdracht van aandelen op naam in naamloze vennootschappen en besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid

Nr. 11

EINDVERSLAG

Vastgesteld 26 februari 1991

Na kennisneming van de memorie van antwoord zijn in de vaste Commissie voor Justitie¹ nog verschillende vragen gesteld en opmerkingen gemaakt. Onder het voorbehoud dat de regering deze tijdig zal hebben beantwoord acht de commissie de openbare beraadslaging over dit voorstel van wet genoegzaam voorbereid.

1. Algemeen

De leden van de C.D.A.-fractie hadden met gemengde gevoelens kennis genomen van de memorie van antwoord die precies elf maanden na het voorlopig verslag verscheen. Zij waren vooralsnog geenszins overtuigd geraakt van de stellingname van de staatssecretaris van Justitie terzake van een mogelijke amendering van het voorliggende voorstel van wet: «niet begaanbaar is en dat – zo men die toch zou willen opgaan – de voorbereiding van een nieuw voorstel onvermijdelijk is.» (memorie van antwoord, blz 19). Zij wezen erop dat sinds de unanieme aanvaarding van het amendement Vermeend, Van der Burg en De Grave, nu vier jaar geleden, de Tweede Kamer aan de vooravond staat van de wettelijke evaluatie van de misbruikwetgeving en de praktijk betreffende de regeling van de aandelenoverdracht in het derde misbruikontwerp, waarvan de bepalingen bij K.B. vooralsnog buiten werking zijn gebleven, aandringt op een regeling van notariële aandelenoverdracht en registratie ter bestrijding van misbruik. De C.D.A.-fractie wees in dit verband op het artikel van de (beroeps)curator mr. M. C. Udink in Het Financieele Dagblad van 6 november 1990 getiteld «Politiek aan zet in strijd tegen koppelbazenfenomeen», waar deze uitdrukkelijk verwijst naar het amendement-Vermeend c.s. Ook andere daarna verschenen publicaties onder andere in de Volkskrant van 27 november 1990 wijzen op de betekenis van de notariële aandelenoverdracht en registratie ter bestrijding van de fraude. De leden van de C.D.A.-fractie hadden soortgelijke geluiden opgevangen uit de Hout- en Bouwbonden van FNV en CNV.

De C.D.A.-fractie had vastgesteld dat de Koninklijke Notariële Broederschap bij schrijven van 23 november 1990 aan de vaste Commissie voor justitie een concept-amendement had bijgevoegd. De C.D.A.-fractie

¹ Samenstelling:

Leden: Haas-Berger (PvdA), Stoffelen (PvdA), Gualthérié van Weezel (CDA), V. A. M. van der Burg (CDA), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), Korthals (VVD), Wiebenga (VVD), Laning-Boersma (CDA), Vermeend (PvdA), Brouwer (Groen Links), Kohnstamm (D66), Wolffensperger (D66), ondervoorzitter, Swildens-Rozendaal (PvdA), voorzitter, Van Traa (PvdA), Soutendijk-van Appeldoorn (CDA), Van de Camp (CDA), Biesheuvel (CDA), Korthals Altes (VVD), Koffeman (CDA), Kalsbeek-Jasperse (PvdA) M. Zijlstra (PvdA) en M.M van der Burg (PvdA).

Plv.leden: Stemerding (PvdA), Apostolou (PvdA), Tegelaar-Boonacker (CDA), De Hoop Scheffer (CDA), J.T van den Berg (SGP), Koetje (CDA), Dijkstal (VVD), Koning (VVD), Van der Heijden (CDA), Schoots (PvdA), Sipkes (Groen links), Scheltema- de Nie (D66), Groenman (D66), Van der Vaart (PvdA), Middel (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Doelman-Pel (CDA), Hillen (CDA), Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), Vreugdenhil (CDA), Leering (RPF), Van Nieuwenhoven (PvdA) en Jurgens (PvdA).

vroeg de Staatssecretaris van Justitie dringend technisch en inhoudelijk te reageren op dit amendement.

De leden van de C.D.A.-fractie hadden reeds de wettelijke evaluatie van de misbruikwetgeving in het voorafgaande genoemd en stelden vast dat de beleidsoptie van de Staatssecretaris van Justitie om alsnog bij K.B. de bepalingen betreffende de aandelenoverdracht uit de wet van 16 mei 1986, Stb. 275 onder intrekking van het huidige voorstel van wet van kracht te doen worden, alleen dan in aanmerking komt voor realisatie indien de bovenstaande amendering geen begaanbare weg zou blijken te zijn.

De leden van de fractie van de P.v.d.A hadden gemengde gevoelens kennis genomen van de memorie van antwoord. In de eerste plaats vroegen zij waarom de memorie van antwoord bijna een jaar op zich heeft laten wachten. In de tweede plaats waren deze leden voornamelijk niet overtuigd van de stellingname van de staatssecretaris van Justitie dat een mogelijke amendering van het voorliggende wetsvoorstel dan wel een wijziging niet mogelijk is (memorie van antwoord, blz. 19).

De leden van de fractie van de P.v.d.A. merkten op dat sedert de aanvaarding van het amendement Vermeend, Van der Burg, De Grave, vier jaar geleden op dit vlak nog steeds geen regeling is getroffen die kan bijdragen aan het zogenaamde ISMO-beleid. In dit verband merkten zij op dat ook vanuit de praktijk in toenemende mate steun wordt gegeven aan de regeling, zoals die is opgenomen in bovenvermeld amendement.

Ook zij wezen daarvoor onder meer naar de bijdrage van Mr. M. C. Udink in het Financieele Dagblad van 6 november 1990 en stellingnamen van de Hout- en Bouwbonden van FNV en CNV.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. zouden, evenals de leden van de C.D.A.-fractie, een technische en inhoudelijke reactie op prijsstellen met betrekking tot het concept-amendement van de Koninklijke Notariële Broederschap aangeboden aan de vaste Commissie voor justitie d.d. 23 november 1990. De inhoud van dit amendement komt tegemoet aan doel en strekking van het amendement Vermeend c.s.

De leden van de V.V.D.-fractie hadden met grote belangstelling kennis genomen van de heldere uiteenzetting van de wederwaardigheden die tot de indiening van het wetsvoorstel hadden geleid en die de huidige bewindsman tot een nadere verfijning van het voorstel hadden gebracht. Zij toonden begrip voor de gedachte dat in het wetsvoorstel een regeling wordt ontworpen die in wezen zo dicht mogelijk aansluit bij hetgeen na de aanvaarding van het amendement van de heren Vermeend, Van der Burg en De Grave wet was geworden. Weliswaar moet worden erkend dat de verplichting tot notariële overdracht van aandelen in hoge mate rechtszekerheid schept en het risico beperkt dat handelingen achterwege blijven die voor de levering van een aandeel op naam of de levering van een beperkt recht daarop en voor de erkenning van de rechtshandeling noodzakelijk zijn, maar de wetgever heeft nu eenmaal door de aanvaarding van het vorenvermelde amendement iets anders voor ogen gestaan. De wetgever heeft met behoud – in beginsel – van het bestaande stelsel van overdracht en levering een mogelijkheid tot signalering van misbruik willen scheppen. Het amendement is – zo riep de bewindsman in de memorie van antwoord ten rechte nog eens in herinnering – ingediend bij de behandeling van het wetsvoorstel dat in de wandeling het derde misbruikontwerp werd genoemd. Aan dat doel, signalering van mogelijk misbruik, beantwoordt de wet, zoals zij na aanvaarding van het amendement-Vermeend luidt. Het huidige wetsvoorstel beoogt niet anders dan om binnen het bestaande wettelijk stelsel te komen tot een juridische verfraaiing ter tegemoetkoming aan de kritiek die het stelsel-Vermeend uit juridische kring ten deel bleek te

vallen. Het voert naar het oordeel van de leden van de V.V.D.-fractie te ver die kritiek op het stelsel-Vermeend nu aan te grijpen om tot een geheel andere methodiek van levering te besluiten. Daartoe strekte de uitspraak van de Tweede Kamer destijds niet. Evenmin noopte de kritiek uit de Eerste Kamer tot een verdergaande wijziging dan de thans in dit wetsvoorstel voorgestelde. De kritiek in de Eerste Kamer noopte ten hoogste tot een aanpassing als die waarin het onderwerpelijke wetsvoorstel beoogt te voorzien. Het komt de leden van de V.V.D.-fractie voor dat, na de thans bij nota van 5 november 1990 aangebrachte wijzigingen, aan de juridische bezwaren tegen het stelsel-Vermeend op voortreffelijke wijze is tegemoetgekomen. Het is ook naar het oordeel van deze leden achteraf bezien wellicht beter geen onderscheid te maken tussen rechten van aandeelhouders jegens de vennootschap en rechten van aandeelhouders jegens elkaar.

Wel vroegen de leden van de V.V.D.-fractie of het noodzakelijk is in artikel 86a tweede lid, respectievelijk artikel 196a, tweede lid te bepalen dat de vennootschap na de erkenning door inschrijving in het aandeelhoudersregister van de verkrijger van het aandeel of van het beperkte recht daarop, de rechtshandeling alsnog erkent op de wijze van het eerste lid van artikel 86a respectievelijk artikel 196a. Wat is de betekenis van deze erkenning van de rechtshandeling, zo vroegen zij, indien als datum van erkenning geldt de – aan die laatste erkenning voorafgaande – datum van de inschrijving, die immers het gevolg was van de voorafgaande spontane erkenning. Rijst hier niet een nieuwe bron van moeilijkheden als de betrokken partijen niet blijken te voldoen aan het verzoek alsnog een afschrift of een uittreksel als bedoeld in artikel 86b eerste lid, respectievelijk artikel 196b eerste lid aan de vennootschap over te leggen. In dat opzicht geldt dat de wetgever aan de rechtstreeks betrokkenen zo min mogelijk formele of administratieve verplichtingen moet opleggen. Hoe meer van dergelijke verplichtingen er worden gesteld, des te groter is het risico dat deze niet worden nageleefd en des te luider zal de roep klinken dat richtige nakoming van de wettelijke verplichtingen slechts verzekerd is, indien de tussenkomst van een notaris of een andere professionele dienstverlener verplicht wordt gesteld.

De leden van de fractie van D66 hadden met belangstelling kennis genomen van de memorie van antwoord en de daarbij gevoegde nota van wijziging. In het voorlopig verslag hadden deze leden te kennen gegeven dat zij twijfelden aan het nut van de voorgestelde regeling uit het oogpunt van misbruikbestrijding. Deze twijfel is door de memorie van antwoord niet weggenomen. Daaruit blijkt slechts dat gegevensbestanden zullen ontstaan en vergeleken zullen worden, opdat potentieel malafide aandeelhouders worden gesignaleerd. De staatssecretaris waagt zich niet aan een voorspelling ten aanzien van het effect van de registratie voor de misbruikbestrijding. Te vrezen valt voorts dat de registratie – indien zij effectief dreigt te worden – zal worden ontlopen door certificering van de aandelen. Anders dan de staatssecretaris meent is deze uitweg niet gecompliceerd en niet kostbaar. Certificering is een normale routinehandeling, waarvoor zelfs geen notariële tussenkomst vereist is. De staatssecretaris meent dat de wetgever ook hier zal moeten ingrijpen indien blijkt dat op enigszins belangrijke schaal van deze uitweg gebruik zal worden gemaakt. Daarmee aanvaardt de staatssecretaris de mogelijkheid dat de wetgeving ook op dit punt zal worden gecompliceerd. Ongaarne zal D66 daaraan meewerken. Nadere regeling van de certificering zal bovendien niets helpen: potentiële misbruikers zullen overgaan op het gebruik van een nv met aandelen aan toonder.

Mede in het licht van het hierboven gestelde achtten de leden van de fractie van D66 het teleurstellend dat de staatssecretaris niet inhoudelijk is ingegaan op de door meerdere fracties bepleite mogelijkheid van het

verplicht stellen van een notariële akte. Zij hadden begrip voor het standpunt dat het over het algemeen geen aanbeveling verdient om een belangrijke regeling als deze bij amendement tot stand te brengen. Volkomen juist is dat de gang van zaken rond het amendement-Vermeend c.s. in 1985 deze opvatting bevestigt. Opmerkelijk vonden deze leden het daarom dat de staatssecretaris als beleids-optie meent te moeten openhouden dat het droevig resultaat van dit amendement alsnog in werking treedt. Het in verband door de staatssecretaris gedaan beroep op de «wil van de wetgever» achtten de leden van de fractie van D66 misplaatst. De wil van de wetgever ten aanzien van het voorliggende onderwerp wordt thans opnieuw bepaald naar aanleiding van het door de staatssecretaris ingediende wetsvoorstel. Aan de in dat verband gevoerde discussie zou de staatssecretaris kunnen bijdragen door juist wél in te gaan op hetgeen blijkbaar met betrekking tot de notariële akte bij vele fracties leeft. Die discussie hoeft overigens niet te leiden tot een amendement. Zij kan ook leiden tot een degelijk voorbereide nota van wijziging, waarmee het bezwaar van de staatssecretaris zou zijn vervallen. Gaarne vernamen de leden van de fractie van D66 of de staatssecretaris bereid is deze weg alsnog te gaan.

De belangrijkste overweging om in het voorlopig verslag een sterke voorkeur uit te spreken voor het verplicht stellen van de notariële akte was voor de leden van de fractie van D66 dat daarmee de rechtszekerheid gediend zou zijn. Opgemerkt werd dat het thans geldende stelsel op dit punt gebrekkig is en dat het voorgestelde stelsel daaraan ook een reeks problemen toevoegt. Deze leden vonden in de memorie van antwoord de bevestiging van hun stelling. Vele alinea's worden daarin gewijd aan de problemen die het voorgestelde stelsel oproept. Voor deze uiteenzetting waren deze leden de staatssecretaris erkentelijk. Waardering hadden zij ook voor de pogingen die worden gedaan om door het voorstellen van wijzigingen en aanvullingen «de praktische toepasbaarheid en aanvaardbaarheid van het voorgestelde stelsel te verhogen», zoals de staatssecretaris het uitdrukt. Over de regeling zelf en de voorgestelde wijzigingen wilden zij hierna nog enkele opmerkingen maken. Vooralsnog waren de leden van de fractie van D66 er echter niet van overtuigd dat het voorgestelde stelsel – met of zonder de nu voorgestelde aanvullingen en wijzigingen – aan daaraan te stellen eisen van rechtszekerheid voldoet.

2. Artikelsgewijs commentaar

Artikel 86a, eerste lid

De eerste zin van dit lid bevat de zinsnede: «werkt mede van rechtswegen tegenover de vennootschap».

Volgens de memorie van toelichting wordt door deze bepaling «de relativiteit van de aandelenoverdracht vermeden». Zou deze bedoeling niet beter tot uitdrukking komen indien de geciteerde zinsnede zou luiden: «doet het aandeelhouderschap of het beperkt recht overgaan?»

In aansluiting hierop zou in de tweede zin na «kunnen» het woord «echter» kunnen worden ingevoegd.

De tweede zin van artikel 86a, eerste lid eindigt met de woorden: «of nadat aan het bepaalde in het tweede lid toepassing is gegeven.»

Wordt bedoeld dat aan alle voorschriften van het tweede lid toepassing moet zijn gegeven? De «erkenning eigener beweging» heeft dan pas effect nadat alsnog «op de wijze van het eerste lid» (hier wordt bedoeld: «op de wijze van artikel 86b») is erkend. Wellicht zou de bedoeling van de geciteerde slotzinsnede beter tot uitdrukking komen wanneer zij zou vervallen en in plaats daarvan twee regels eerder in plaats van «schriftelijk heeft erkend» zou worden geschreven: «schrif-

telijk of door inschrijving in het aandeelhoudersregister als bedoeld in het tweede lid heeft erkend».

Artikel 86a, tweede lid

Indien de hierboven weergegeven interpretatie van artikel 86a, tweede lid juist is, heeft erkenning door de vennootschap door een inschrijving in het aandeelhoudersregister onmiddellijk effect. Geldt dit ook wanneer de vennootschap verzuimt «aanstonds» de in dit lid bedoelde aangetekende brief te verzenden?

Uit artikel 86b, tweede lid volgt dat ingeval van een onderhandse akte de «normale» erkenning pas kan plaatsvinden ná de registratie, immers door plaatsing van een gedagtekende verklaring op een stuk als daar bedoeld. Hoe zit dit bij de «erkenning eigener beweging»? De wettekst lijkt de mogelijkheid open te laten dat «erkenning eigener beweging» reeds vóór de registratie plaatsvindt. Is dat de bedoeling?

Wat is in het tweede lid de functie van de woorden «zolang haar geen erkenning daarvan is verzocht noch betekening van de akte aan haar is geschied»? Kunnen deze woorden niet worden geschrapt? Daarmee zou verdwenen zijn de vraag wat rechten is indien de erkenning wel is verzocht, maar niet door een bevoegde of zonder overlegging van de vereiste stukken, alsmede wat rechtens is indien een niet geregistreerde akte wordt betekend.

Art. 86a, lid 3

Blijkens de toelichting in de memorie van antwoord is bij deze bepaling gedacht aan het geval dat een levering door registratie voltooid is maar voor de vennootschap verborgen is gehouden. Voor dat geval geeft de voorgestelde bepaling het voorschrift dat de rechtshandeling niet kan worden «tegengehouden» aan iemand die te goeder trouw de in het aandeelhoudersregister ingeschreven rechtsvoorganger als aandeelhouder of eigenaar van een beperkt recht op een aandeel heeft beschouwd. De redactie van de eerste zinsnede is echter zodanig dat zij een algemene bescherming lijkt te geven aan personen die te goeder trouw een in het aandeelhoudersregister ingeschreven persoon als aandeelhouder of eigenaar van een beperkt recht op een aandeel hebben beschouwd. Zo doet zich de vraag voor of onder de bescherming ook valt of behoort te vallen het geval dat de vennootschap een levering «eigener beweging» heeft erkend, ofschoon die rechtshandeling – naar achteraf blijkt – juist niet heeft plaatsgevonden. Dit kan zich voordoen indien de vennootschap «eigener beweging» erkent vóór de registratie van de onderhandse akte. Het kan zich ook voordoen indien de rechtshandeling om een andere reden nietig is of vernietigd wordt. In gevallen als deze zou echter de regel moeten luiden dat het ontbreken van de rechtshandeling aan derden te goeder trouw niet kan worden tegengehouden. De leden van de fractie van D66 namen vooralsnog aan dat deze verdergaande werking niet in de opzet van de bepaling besloten ligt. Een duidelijker redactie van artikel 86a, derde lid is dan toch wel gewenst. Wellicht zou de bepaling kunnen aanvangen met de woorden: «Indien een rechtshandeling als bedoeld in het eerste lid heeft plaatsgevonden zonder dat dit heeft geleid tot een daarop aansluitende wijziging in het register van aandeelhouders ...». De vraag hoe de kwestie moet worden opgelost indien de vennootschap te goeder trouw maar ten onrechte een leveringshandeling «eigener beweging» erkent is dan nog onbeantwoord.

Moet de aanhef van het eerste lid niet luiden: «Erkenning in de zin van artikel 86a eerste lid geschiedt:»?

Bij de beschrijving van de problemen die het voorgestelde stelsel oproept schrijft de staatssecretaris op blz. 7 van de memorie van antwoord: «Onder omstandigheden kan zulks tot een impasse leiden omdat er geen of onvoldoende aandeelhouders zijn om tot besluitvorming te kunnen komen, bijvoorbeeld voor besluiten waarvoor een quorumeis geldt». De leden van de fractie van D66 vroegen of deze opmerking juist is. Volgens artikel 24d Boek 2 BW wordt bij de vaststelling in hoeverre de aandeelhouders aanwezig of vertegenwoordigd zijn of in hoeverre het aandelenkapitaal vertegenwoordigd is geen rekening gehouden met aandelen waarvan de wet bepaalt dat daarvoor geen stem kan worden uitgebracht. Betekent deze regel niet dat de niet-stemgerechtigde rechtsopvolger bij de berekening van het quorum niet meetelt? Is deze interpretatie juist dan is het probleem niet dat de algemene vergadering geen besluiten zou kunnen nemen maar veeleer: dat de overige aandeelhouders, ook al vertegenwoordigen zij een kleine minderheid, gedurende enige tijd ongehinderd hun gang kunnen gaan. Ook dat lijkt intussen een ongewenst gevolg van de regeling.

De voorzitter van de commissie,
Swildens-Rozendaal

De griffier van de commissie,
Coenen